

Eunika Baron-Polańczyk

Standaryzacja kompetencji informacyjnych : definiowanie i kreowanie aktywności zawodowej nauczycieli

---

Problemy Profesjologii nr 1, 95-107

2011

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Eunika Baron-Polańczyk

STANDARYZACJA KOMPETENCJI INFORMACYJNYCH – DEFINIOWANIE I KREOWANIE AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ NAUCZYCIELI

Streszczenie

Standardy przygotowania nauczycieli wytyczają kierunki profesjonalnego rozwoju konkretyzując nowe zadania zawodowe w zakresie nauczycielskich kompetencji. Wśród nich widnieją między innymi kompetencje informacyjne obejmujące swoim obszarem wykorzystywanie ICT. Artykuł wskazuje na standaryzację kompetencji informacyjnych, definiowanie i kreowanie aktywności zawodowej nauczycieli. Prezentuje doświadczenia i przyjęte polskie rozwiązania oraz wybrane projekty i koncepcje zagraniczne.

STANDARDIZATION OF INFORMATION COMPETENCES – DEFINING AND CREATING OF TEACHERS' PROFESSIONAL ACTIVITY

Summary

Standards of teachers' training designate the directions of their professional development, specifying the new professional tasks in the field of teacher's competences. Information competences are among them, including in their area using of ICT. This paper examines the standardization of information competences, defining and creating of teachers' professional activity. It presents Polish experiences and accepted solutions as well as selected foreign projects and concepts.

Wprowadzenie

Standardy edukacyjne, jako ogólnie akceptowane przez przedstawicieli edukacji normy (modele, wzorce) wymagań, opisują zbiór niezbędnych wiadomości, umiejętności i postaw do wykonywania zawodu¹. Są one zapisami dotyczącymi planów i programów nauczania, a konstruuje je zespoły ekspertów, którzy głównie zwracają uwagę na akademickość kształcenia. Standardy zawodowego przygotowania nauczycieli wskazują między innymi na wymagania z zakresu wykorzystywania ICT (*Information and Communication Technology*), wspomaganie procesu dydaktyczno-wychowawczego nowoczesnymi cyfrowymi narzędziami. Zgodnie z założeniami realizacyjnymi reformy oświaty, ustalono kierunki i plan działań zmie-

---

¹ E. Goźlińska, F. Szlosek, *Podręczny słownik nauczyciela kształcenia zawodowego*, Instytutu TE, Radom 1997, s. 115; S.M. Kwiatkowski, *Problemy rynku pracy*, [w:] S.M. Kwiatkowski, A. Bogaj, B. Baraniak, *Pedagogika pracy*, Wydaw. Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2007, s. 208.

rzający do osiągnięcia następujących celów: 1) przygotowanie wszystkich nauczycieli do nauczania z wykorzystaniem nowoczesnych technologii informacyjnych (TI) oraz ciągłe doskonalenie w tym zakresie; 2) wymaganie przygotowania informatycznego (umiejętności wykorzystania TI w nauczaniu) nauczycieli jako warunku ich awansu zawodowego; 3) wprowadzenie do programów wszystkich studiów podyplomowych modułu przygotowującego zastosowanie TI (podstawowe wykorzystanie komputera, multimediiów i Internetu) do nauczania przedmiotowego; 4) wprowadzenie do programu studiów pedagogicznych obowiązkowego podstawowego przygotowania absolwentów w zakresie wykorzystywania TI w nauczaniu; 5) wdrożenie nauczania na odległość jako metody szkolenia nauczycieli, bez której nie będzie możliwe przygotowanie dużej liczby nauczycieli w krótkim czasie (wymaga to przygotowania odpowiednich metod i materiałów)².

W myśl tych celów, ważnym aspektem podmiotowej aktywności zawodowej nauczyciela, wyznaczającym również jego awans zawodowy, jest obowiązek wykorzystywania metod i narzędzi ICT w nauczaniu oraz stałego dokształcania się w tym zakresie. Umiejętności korzystania z cyfrowych instrumentów wchodzi w obszar wymagań egzaminacyjnych, związanych z awansem na kolejne stanowiska nauczycielskie. Wśród wymagań postępowania kwalifikacyjnego lub egzaminacyjnego, zaznacza się, że kandydat przejawia „umiejętność wykorzystywania w pracy technologii informacyjnej i komunikacyjnej” oraz „doskonali umiejętności stosowania technologii informacyjnej i komunikacyjnej”³. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że reforma oświaty u podstaw zakładała możliwość wielostopniowego awansu zawodowego, począwszy od stanowiska nauczyciela stażysty w momencie podjęcia pracy w szkole, poprzez nauczyciela kontraktowego, nauczyciela mianowanego, aż do nauczyciela dyplomowanego i w końcu profesora oświaty. Rozwój zawodowy nauczyciela dokonuje się na jego wniosek i zależy jedynie od jego determinacji, woli poszerzania i pogłębiania wiedzy specjalistycznej i ogólnej, jak też wyników nauczania, stopnia zaangażowania w kształcenie młodzieży oraz dyspozycyjności i kreatywności. Stan wiedzy i przygotowanie fachowe nauczyciela (w tym kompetencje informacyjne) oceniają komisje i to one wnioskuje o przyznanie kolejnych stopni rozwoju zawodowego⁴. Nieodłącznym warunkiem pracy nauczyciela –

---

² W. Książek i in. (oprac.), *Ministerstwo Edukacji Narodowej o edukacji informatycznej*, „Biblioteczka Reformy”, nr 36, MEN, Biuro Administracyjne, Warszawa 2001, s. 64.

³ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 1 grudnia 2004 r. w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli*, DzU 2004, nr 260, poz. 2593; zob.: *Awans zawodowy nauczycieli*, http://www.awans.net/strony/rozporzadzenie_2004.html [4.05.2009].

⁴ *ePolska, Plan działań na rzecz rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce na lata 2001-2006*, dokument przygotowany przez Ministerstwo Gospodarki w ramach realizacji ustaleń Rady Ministrów z 28 listopada 2000 r., został przyjęty przez Radę Ministrów 11 września 2001 r., *Cel 2. Inwestowanie w ludzi i umiejętności. Edukacja w erze cyfrowej*, s. 19; zob.: *Komitet Badań Naukowych, ePolska*,

co wynika wprost z opisu wymagań niezbędnych do uzyskania poszczególnych stopni awansu zawodowego zawartego w znowelizowanej Karcie nauczyciela⁵ – jest permanentny rozwój zawodowy, w tym doskonalenie się poprzez aktywność poznawczą w zakresie technologii komputerowej i informacyjnej.

Doświadczenia i przyjęte polskie rozwiązania

Standardy zawodowego przygotowania nauczycieli w zakresie technologii informacyjnej i informatyki – sporządzone przez Radę ds. Edukacji Informatycznej i Medialnej⁶ – opracowane zostały na podstawie wymagań stawianych szkołom i nauczycielom przez programowe standardy kształcenia, zawarte w Podstawie programowej kształcenia ogólnego⁷. Biorąc pod uwagę rosnące znaczenie ICT dla życia obywateli i funkcjonowania społeczeństw oraz interdyscyplinarny i integrujący charakter tej technologii – podkreśla się, że wszyscy nauczyciele powinni być nauczycielami technologii informacyjnej i komunikacyjnej w takim samym sensie, w jakim są nauczycielami czytania, pisanania i rachowania. Tak więc, według założeń każdego nauczyciel (dowolnego przedmiotu i na każdym etapie szkolnego kształcenia) powinien być przygotowany do posługiwania się technologią informacyjno-komunikacyjną w pracy własnej oraz w pracy dydaktycznej z uczniami. Przygotowanie takie powinno obejmować wiadomości i umiejętności z pięciu zakresów (w których zwraca się uwagę na następujące wskaźniki identyfikujące występowanie kompetencji informacyjnych):

<http://kbn.icm.edu.pl/cele/epolska.html> [22.04.2009]; *Standardy kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela*, Projekt z 15 lutego 2007 r.; Rozdział 1, Przepisy ogólne; *Rada Główna Szkolnictwa Wyższego*, *Standardy kształcenia nauczycieli*, <http://www.rgsw.edu.pl> [30.10.2010].

⁵ *Znowelizowana Karta Nauczyciela*, *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 listopada 2007 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli*, DzU 2007, nr 214, poz. 1580, Zob.: *Internetowy System Aktów Prawnych*, Kancelaria Sejmu, <http://isip.sejm.gov.pl/> [27.11.2009]; *Znowelizowana Karta Nauczyciela aktualizowana po zmianach (z 22 maja 2009 roku)*, Wydaw. eMPI², Poznań 2009.

⁶ *Standardy przygotowania nauczycieli w zakresie technologii informacyjnej i informatyki*, Dokument przygotowany przez Radę ds. Edukacji Informatycznej i Medialnej – sierpień 2003 r., http://www.men.gov.pl/oswiata/ed_infor/standardy.php [17.05.2009], http://homepage.mac.com/zbl/teksty/standardy_przygotowania.html [30.04.2010].

Pierwsza wersja standardów ukazała się w 1998 r. (opracował ją Maciej M. Sysło z Instytutu Informatyki Uniwersytetu Wrocławskiego); zob.: M.M. Sysło, *Standardy przygotowania nauczycieli w zakresie technologii informacyjnej i informatyki*, Instytut Informatyki, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 1998; Idem, *Standardy przygotowania nauczycieli w zakresie technologii informacyjnej i informatyki*, „Komputer w szkole” 2003, nr 2, s. 43-56.

⁷ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół*, DzU 2009, nr 4, poz. 17.

1. Podstawy posługiwania się terminologią (pojęciami), sprzętem (środkami), oprogramowaniem (narzędziami) i metodami TI⁸. (Nauczyciel zna podstawy działania komputera i potrafi z niego korzystać wraz z jego wyposażeniem peryferyjnym, medialnym i sieciowym w posługiwaniu się informacją. Ocenia odpowiedniość konfiguracji systemu komputerowego do wykonywanych zadań, potrafi go rozbudować o niezbędne elementy sprzętowe i oprogramowania, dba o bezpieczeństwo i higienę pracy oraz radzi sobie z prostymi usterkami systemu.);
2. Technologia informacyjna jako składnik warsztatu pracy nauczyciela. (Nauczyciel wzbogaca możliwości swojego warsztatu pracy dydaktycznej przez wykorzystanie TI w: opracowywaniu informacji w różnych postaciach, komunikowaniu się i współpracy z innymi nauczycielami, rozwiązywaniu problemów oraz prowadzeniu badań w zakresie dydaktyki swojego przedmiotu. Ciągłe rozwija swoje możliwości w zakresie TI i podejmuje działania w tym kierunku.);
3. Rola i wykorzystanie TI w dziedzinie nauczanej przez nauczyciela. (Nauczyciel zna i przedstawia najważniejsze zastosowania i wykorzystanie TI w swojej specjalności zawodowej, które mogą stanowić motywację dla integrowania TI z nauczaną dziedziną. Jednocześnie korzysta z możliwości TI do wzbogacania swoich umiejętności zawodowych oraz poszerzania obszaru zastosowań TI w swojej dziedzinie.);
4. Wykorzystanie TI jako medium dydaktycznego w nauczaniu swojej dziedziny. (Nauczyciel jest świadomy możliwości tkwiących w TI do wspomagania i wzbogacania uczenia się i nauczania. Jeśli przynosi to korzyści uczniom, korzysta wraz z nimi z pomocy TI podczas zajęć, odpowiednio do poziomu i zakresu przewidzianego w Podstawie programowej i programie nauczania. Ocenia korzyści edukacyjne płynące ze stosowania TI.);
5. Aspekty humanistyczne, etyczno-prawne i społeczne w dostępie do TI i w korzystaniu z tej technologii. (Ten punkt standardów odnosi się w równej mierze do wszystkich nauczycieli, zarówno prowadzących wydzielone zajęcia informatyczne, jak i tylko stosujących technologię informacyjną. Każdy nauczyciel jest świadomy, że TI może powodować, w tym również w szkole, powstawanie wielu kwestii prawnych, etycznych i społecznych, a także zagrożeń w tych sferach. Dbą o przestrzeganie norm prawnych i etycznych oraz zasad równouprawnienia w dostępie do komputerów i technologii informacyjnej oraz

---

⁸ W standardach wyjaśniono, że termin „technologia informacyjna” (TI) w niektórych publikacjach występuje jako „technologia informacyjna i komunikacyjna” (TIK), zwłaszcza w kontekście stosowania tej technologii w poznawaniu innych dziedzin. W prezentowanym dokumencie posłużono się określeniem technologia informacyjna, które obejmuje swoim zakresem również komunikację. Zob.: *Standardy przygotowania nauczycieli...*

w posługiwaniu się nią przez uczniów. Przestrzega i wpaja uczniom normy współżycia w kształtującym się społeczeństwie informacyjnym. Wszystkie te kwestie potrafi przedstawić i uzasadnić uczniom.).

Szczegółowa analiza norm i założeń zawartych w omawianych standardach kompetencji informacyjnych nauczycieli, dotyczących posługiwania się ICT w pracy własnej oraz w pracy dydaktyczno-wychowawczej, pozwala wyodrębnić takie hasła jak: „nauczyciel zna podstawowe trendy w rozwoju technologii informacyjnej”, „interesuje się trendami w rozwoju środków i narzędzi TI, przynajmniej w odniesieniu do swojej dziedziny nauczania” i „potrafi przedstawić trendy w rozwoju techniki i technologii informatycznej i informacyjnej oraz konsekwencje tego rozwoju dla życia, w tym zawodowego, jednostki i całych społeczności w tworzącym się społeczeństwie informacyjnym”. Wytyczne te zwracają uwagę na istotne, z perspektywy prowadzonych rozważań, zagadnienia podkreślające, że jednym ze składników kompetencji informacyjnych nauczyciela jest znajomość, rozumienie i stosowanie nowych trendów ICT w podejmowanych zawodowych działaniach. To z kolei warunkowane jest przejawianiem aktywności w sferze nieustannego uczenia się i śledzenia nowych osiągnięć dynamicznie rozwijającej się ICT, permanentnego zawodowego rozwoju, tak by nadążyć za szybko zmieniającą się ofertą rynku edukacyjnego.

Standardy zawierają także wykaz postulowanych kompetencji nauczyciela technologii informacyjnej⁹ – czyli nauczyciela: przedmiotu informatyka w szkole podstawowej i w gimnazjum oraz przedmiotu technologia informacyjna w zakresie kształcenia ogólnego w szkole ponadgimnazjalnej. Z chwilą wprowadzania reformy i zmian programowych, wchodzących do polskich szkół od września 2009 roku, zmianie uległy nazwy tychże przedmiotów – wprowadzono odpowiednio: „zajęcia komputerowe” w klasach I-III i IV-VI szkoły podstawowej oraz „informatykę” w gimnazjum i liceum¹⁰. Standardy adresowane do nauczyciela zajęć komputerowych i informatyki są rozszerzeniem kompetencji, jakie powinien mieć każdy nauczyciel w zakresie ICT, o kompetencje, niezbędne do prowadzenia wydzielonych zajęć informatycznych w zakresie przewidzianym w Podstawie programowej, którym są objęci wszyscy uczniowie szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych.

⁹ To określenie nauczyciela było związane z propozycją zmiany nazwy przedmiotów „informatyka” w szkole podstawowej i w gimnazjum na „technologia informacyjna”, gdyż taki jest faktycznie zakres nauczania w ramach tych przedmiotów. Zob.: *Standardy przygotowania nauczycieli...*

¹⁰ Tom 6. *Edukacja matematyczna i techniczna w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum: matematyka, zajęcia techniczne, zajęcia komputerowe, informatyka*. Zob.: *Reforma programowa*, <http://www.reformaprogramowa.men.gov.pl/> [19.11.2009].

Godnym uwagi jest także opracowany przez Zespół Pełnomocników Rektorów Uczelni Pedagogicznych ds. Komputeryzacji Procesu Dydaktycznego „Ramowy program nauczania w zakresie technologii informacyjnej w uczelniach pedagogicznych”¹¹. Projekt, dotyczący standaryzacji przygotowania zawodowego nauczycieli w zakresie wykorzystywania ICT, zwraca uwagę na takie zadania jak: uświadomienie potrzeby posługiwania się komputerem w społeczeństwie informacyjnym, wykształcenie umiejętności praktycznego wykorzystania wybranego oprogramowania komputerowego, wyposażenie w wiedzę i umiejętności projektowania i samodzielnego opracowania pomocy metodycznych przy użyciu komputera, wykształcenie umiejętności integracji ICT w procesie nauczania-uczenia się w swojej dziedzinie, uświadomienie potencjalnych zagrożeń związanych z używaniem komputera w edukacji¹².

Ramowy program nauczania w zakresie technologii informacyjnej w uczelniach pedagogicznych przewiduje kształcenie w ramach trzech obszarów tematycznych i określa: 1) blok informatyczny, który prowadzi do uzyskania kompetencji w zakresie posługiwania się środkami i narzędziami ICT (75 godz.); 2) blok metodyczny, który pozwala przyszłym nauczycielom nabyć umiejętności nowoczesnego – z wykorzystaniem środków i narzędzi ICT – nauczania swojego przedmiotu (45 godz.); 3) blok uzupełniający, który stanowi uzupełnienie specjalistycznej wiedzy informatycznej, dostosowanej do potrzeb i możliwości kierunku studiów (30 godz.)¹³. Nadrzędnym celem przewidzianych w programie zajęć, jest wykształcenie w studentach postawy aktywnego zdobywania i poszerzania wiedzy poprzez między innymi komputerowe systemy pomocy, elektroniczne i tradycyjne źródła informacji, samodzielne budowanie wiedzy. Wynika to z faktu, że dynamicznie zmieniająca się rzeczywistość zmusza do samodzielnego kształcenia ustawicznego, zaś umiejętność efektywnego samokształcenia staje się jedną z podstawowych kompetencji absolwentów wszystkich uczelni wyższych (w sposób szczególnie wyższych szkół i akademii pedagogicznych). Zapewne między innymi i z tego powodu omawiany program – który został opracowany jako niezbędne minimum programowe zapewniające realizację standardów przygotowania wszystkich nauczycieli w zakresie ICT – w swoich treściach w bloku informatycznym zawiera punkt: „Trendy

---

¹¹ Rada Główna Szkolnictwa Wyższego, uchwałą nr 58/2003, poparła oba projekty (tj. opracowanie Rady, czyli *Standardy przygotowania nauczycieli... oraz Ramowy program nauczania...*), a ich wytyczne zostały uwzględnione w projekcie nowego rozporządzenia z 19 marca 2004, które po podpisaniu przez Ministra Edukacji Narodowej i Sportu – już jako akt prawny – miało obowiązywać wszystkich studentów kierunków nauczycielskich od roku akademickiego 2004/2005.

¹² *Ramowy program nauczania w zakresie technologii informacyjnej (TI) w uczelniach pedagogicznych*, opracowany przez Zespół Pełnomocników Rektorów Uczelni Pedagogicznych ds. Komputeryzacji Procesu Dydaktycznego, Kraków 2003.

¹³ Zob.: B. Kędzierska, *Informatyczne kształcenie nauczycieli w uczelniach pedagogicznych*, [w:] J. Migdałek, B. Kędzierska (red.), *Informatyczne przygotowanie nauczycieli. Kształcenie zdalne – uwarunkowania, bariery, prognozy*, Wydaw. „Rabid”, Kraków 2003, s. 47–56.

w rozwoju technologii informacyjnej i jej zastosowań”¹⁴. Tym sposobem podkreśla się wagę nauczycielskich kompetencji zawodowych w obszarze wykorzystywania nowych trendów ICT w pracy dydaktyczno-wychowawczej.

Wybrane projekty i koncepcje zagraniczne

Na globalny wymiar kompetencji informacyjnych współczesnego nauczyciela wskazują realizowane i propagowane od 2008 roku przez UNESCO standardy kompetencji nauczycieli w zakresie ICT (*ICT Competency Standards for Teachers*)¹⁵. Projekt zakłada, że aby odnieść sukces w życiu, nauce i pracy – w coraz bardziej złożonym, bogatym w informacje i opartym na wiedzy społeczeństwie – studenci i nauczyciele muszą wykorzystać technologie efektywnie. Technologia umożliwia studentom stanie się: kompetentnymi użytkownikami ICT; osobami poszukującymi, analizującymi i oceniającymi informacje; osobami rozwiązującymi problemy i podejmującymi decyzje; twórczymi i wydajnymi użytkownikami produktywnych narzędzi; osobami komunikującymi się, współpracującymi, publikującymi i wytwarzającymi; poinformowanymi, odpowiedzialnymi i współuczestniczącymi obywatelami. W projekcie UNESCO zdefiniowano i opisano obszary oraz fazy rozwoju nauczycielskich kompetencji (The UNESCO Competency Standards provide a framework that allows teacher professional development providers to connect their course offerings to these broader educational improvement and economic development policy goals). Sfera profesjonalnego rozwoju nauczyciela (*teacher professional development*) wskazuje na trzy jego stopnie: rozpoczyna się od cyfrowej alfabetyzacji (*digital literacy*), przebiega poprzez zarządzanie i przewodnictwo (*manage and guide*), a kończy się na nauczycielu poczytywanym jako „wzór uczącego się” (*teacher as model learner*). Godny uwagi, z punktu widzenia prowadzonych analiz, jest obszar ICT, który wymienia kolejno: podstawowe narzędzia (*basic tools*), złożone narzędzia (*complex tools*), rozszerzone narzędzia (*pervasive tools*). Kompetencje w zakresie wykorzystywania narzędzi ICT wiążą się z szeroko rozumianą alfabetyzacją technologiczną (*technology literacy*) warunkującą rozwój nauczycielskich kompetencji w zakresie pogłębiania wiedzy (*knowledge deepening*) oraz tworzenia wiedzy (*knowledge creation*)¹⁶. W tym kontekście

¹⁴ Zob.: *Ramowy program przygotowania nauczycieli w zakresie technologii informacyjnej*, Europejskie Centrum Edukacji Ustawicznej i Multimedialnej, <http://www.wsp.krakow.pl/ecemi/programy.htm> [20.04.2009].

¹⁵ *UNESCO's ICT Competency Standards for Teachers*, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, <http://cst.unesco-ci.org/sites/projects/cst/default.aspx> [20.04.2009].

¹⁶ *ICT Competency Standards for Teachers*, Policy Framework, Published in 2008 by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Printed in the United Kingdom, CI-2007/WS/21, s. 11.

istotne jest uwzględnianie wiedzy, rozumienia oraz stosowania nowych trendów ICT w rozwoju profesjonalnych nauczycielskich kompetencji.

Na obecny kształt standardów kompetencji informacyjnych nauczyciela wpływ miały liczne, wcześniej podejmowane w różnych krajach, działania i projekty na rzecz alfabetyzacji informacyjnej (*information literacy*¹⁷). Do nich możemy zaliczyć na przykład prace Amerykańskiego Stowarzyszenia Bibliotek Szkolnych (American Association of School Libraries – AASL) oraz Towarzystwa Komunikacji i Technologii Edukacyjnych (Association of Educational Communications and Technology – AECT). Efektem ich współpracy była pierwsza, opublikowana w 1998 roku, propozycja standardów kompetencji informacyjnych. Zwrócono w nich uwagę na takie elementy kompetencji informacyjnych jak: umiejętność rozpoznania kiedy informacja jest potrzebna, lokalizowanie informacji, ocenianie informacji oraz efektywne używanie potrzebnych informacji¹⁸. W następnych latach, AASL wraz z AECT i przy współudziale Amerykańskiego Stowarzyszenia Bibliotek Akademickich i Naukowych, prowadzono dalsze prace nad programem kształcenia w zakresie ICT oraz specyficznymi wskaźnikami identyfikującymi występowanie kompetencji informacyjnych. Następnie amerykańska propozycja stała się podstawą dla standardów alfabetyzacji informacyjnej opracowanych w Australii i Nowej Zelandii. Rada Australijskich Bibliotekarzy Uniwersyteckich w 2001 roku sporządziła standardy kompetencji informacyjnych, które dotyczyły nie tylko ucznia i studenta, ale obejmowały każdego współczesnego człowieka (szerokiego adresata i twórcę informacji). Rozbudowując wersję standardów amerykańskich, wyróżniono w nich: 1) wiedzę i umiejętności operacji na źródłach informacji i samych informacjach – wymieniając takie czynności jak: klasyfikowanie, przechowywanie, manipulowanie, przekształcanie zebranych i wytworzonych informacji; 2) kształtowanie postawy świadomego rozwijania kompetencji informacyjnych – gdzie kompetencje informacyjne traktowane są jako wstępny warunek uczenia się przez całe życie¹⁹.

Wielki wkład w zakresie standaryzacji kompetencji informacyjnych wniosła także Państwowa Rada Techniki Edukacyjnej w Wielkiej Brytanii, która już w 1990 roku zapropono-

---

¹⁷ W anglojęzycznej literaturze w odniesieniu do tego rodzaju kompetencji (zakresu umiejętności warunkujących efektywne wykorzystywanie informacji w realizacji przyjętych zadań i celów) stosowany jest termin „information literacy”.

¹⁸ *Information Power. Building Partnerships for Learning*, Atlanta 1998; zob.: *Information Power: Building Partnerships for Learning (Paperback)* by American Association of School Librarians (Corporate Author), <http://www.amazon.com/Information-Power-Building-Partnerships-Learning/dp/0838934706#reader> [20.04.2009].

¹⁹ Zob.: L. Snavely, *Information Literacy Standards for Higher Education: An International Perspective*, [w:] 67th IFLA Council and General Conference, Boston 2001, <http://www.ifla.org/IV/ifla67/papers/073-126e.pdf> [21.04.2009].

wała całościowe ujęcie umiejętności informacyjnych. W strukturze kompetencji informacyjnych wyróżniono wówczas następujące czynności: decydowanie, jaka informacja jest potrzebna, szukanie informacji, podział indywidualnych źródeł, wybieranie informacji, reprodukcja informacji, zarejestrowanie informacji, przejrzenie zadania, zaprezentowanie informacji, ocenienie informacji. Dalsze prace nad tymi standardami doprowadziły do powstania tak zwanego modelu siedmiu filarów alfabetyzacji informacyjnej (*The Seven Pillars of Information Literacy*) autorstwa SCOUNL (Society of College, National and University Libraries)²⁰. Pierwsza wersja standardów zaproponowana w 1999 roku, została zaktualizowana i propagowana w roku 2004. Model obrazuje rozwój kompetencji informacyjnych poprzez następujące poziomy sprawności: 1) rozpoznawanie potrzeby informacji (*recognise information need*), 2) rozróżnianie sposobów pokonywania luk informacyjnych (*distinguish ways of addressing gap*), 3) tworzenie strategii lokalizowania informacji (*construct strategies for locating*), 4) lokalizowanie i uzyskiwanie dostępu do informacji (*locate and access*), 5) porównywanie i ocenianie informacji (*compare and evaluate*), 6) organizowanie, stosowanie i przekazywanie informacji (*organise, apply and communicate*), 7) syntezywanie informacji i tworzenie nowej wiedzy (*synthesise and create*). Tym sposobem proces rozwoju sprawności informacyjnych przebiega od nowicjusza (*novice*) począwszy, poprzez kolejne poziomy takie jak: zaawansowany początkujący (*advanced beginner*), kompetentny (*competent*), biegły (*proficient*), a na ekspercie (*expert*) kończąc²¹. Model opisujący sprawności informacyjne został uwzględniony w konfigurowaniu kwalifikacji studentów szkół wyższych oraz określaniu i ocenianiu wyników kształcenia. W 2004 roku CILIP (Chartered Institute of Library and Information Professionals)²² opracował standardy szczegółowo określające kompetencje informacyjne osób dorosłych²³. Wymienia się w nich obszary umiejętności skoncentrowane na pragmatycznym poszukiwaniu i ocenianiu informacji oraz jej wykorzystywaniu i prezentowaniu zgodnie z etycznymi zasadami. Od kompetentnego użytkownika informacji wymaga się uświadomienia: 1) potrzeby informacyjnej (*a need for information*), 2) dostępnych zasobów (*the resources available*), 3) jak znaleźć informację (*how to find information*),

---

²⁰ *Briefing Paper. Information skills in higher education*, Prepared by the SCOUNL Advisory Committee on Information Literacy, October 1999, The Society of College, National and University Libraries, http://www.sconul.ac.uk/groups/information_literacy/papers/Seven_pillars2.pdf [24.04.2009].

²¹ *SCOUNL Seven Pillars Model for Information Literacy*, Society of College, National and University Libraries, Basic Library Skills and IT Skills, http://www.sconul.ac.uk/groups/information_literacy/sp/sp/sportcol.pdf [22.04.2009].

²² *Chartered Institute of Library and Information Professional*, <http://www.cilip.org.uk/default.cilip> [23.04.2009].

²³ *Information literacy: definition*, CILIP, <http://www.cilip.org.uk/policyadvocacy/learning/information-literacy/definition/default.htm> [23.04.2009].

4) potrzeby oceny wyników (*the need to evaluate results*), 5) jak opracować lub wykorzystać rezultaty (*how to work with or exploit results*), 6) etycznego i odpowiedzialnego stosowania (*ethics and responsibility of use*), 7) jak ogłosić lub udostępnić odkrycie (*how to communicate or share your findings*), 8) jak zarządzać odkryciem (*how to manage your findings*). W projekcie podkreśla się, że kompetencje efektywnego wykorzystywania informacji dotyczą każdego współczesnego człowieka i to bez względu na wiek. Dlatego też, CILIP widzi potrzebę prowadzenia prac nad alfabetyzacją informacyjną całego społeczeństwa, począwszy od uczniów szkoły podstawowej a na osobach starszych kończąc²⁴.

Podejmowane w różnych krajach działania i projekty na rzecz standaryzacji kompetencji informacyjnych w sposób jednoznaczny wskazują, że problemy dotyczące rozwoju kompetencji informacyjnych mają zasięg ogólnoswiatowy i obejmują wszystkie obszary szeroko rozumianej edukacji. Powstające normy (modele, wzorce) informacyjnych wymagań, – opisując zbiór niezbędnych wiadomości, umiejętności i postaw – wytyczają także kierunki profesjonalnego rozwoju nauczycieli. W pedeutologicznych rozważaniach wskazuje się, że od nauczycielskiego poziomu rozumienia współczesnego świata w dużej mierze zależy to, czy i jak świat myśli, postaw i wartości humanistycznych przenika do procesów egzystencji indywidualnej i społecznej²⁵. Dobra edukacja – to jest taka, która czyni człowieka obecnym w świecie informacji i wiedzy oraz czyni go otwartym na świat i ludzi – w dużej mierze zależy od nauczyciela, od jego tożsamości zawodowej²⁶. Posiadanie szeroko rozumianych kompetencji technicznych i medialnych jest dziś konieczne dla poczucia bezpieczeństwa w życiu codziennym i zawodowym²⁷. Tak więc, od podejścia nauczycieli do wymagań podnoszenia kompetencji informacyjnych w zakresie stosowania w praktyce zawodowej narzędzi ICT, zależy rozwój ucznia – formowane się jego zdolności życiowych w sferze poznawczo-instrumentalnej oraz w sferze uczuć, woli i motywacji.

Podsumowanie

Przedstawione standardy zawodowe współczesnego nauczyciela (w głównej mierze opracowanie Rady, czyli *Standardy przygotowania nauczycieli...* oraz *Ramowy program naucza-*

²⁴ *A short introduction to information literacy*, CILIP, <http://www.cilip.org.uk/policyadvocacy/learning-informationliteracy/definition/introduction.htm> [24.04.2009].

²⁵ Zob.: H. Kwiatkowska, *Źródła inspiracji nowego myślenia o edukacji nauczycielskiej*, [w:] H. Kwiatkowska, T. Lewowicki (red.), *Źródła inspiracji współczesnej edukacji nauczycielskiej*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP, Warszawa 1997, s. 45; Eadem, *Edukacja nauczycieli. Konteksty, kategorie, praktyki*, Wydaw. IBE, Warszawa 1997, s. 3.

²⁶ H. Kwiatkowska, *Pedeutologia*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008, s. 241.

²⁷ Zob. więcej: D. Czajkowska-Ziobrowska, *Kompetencje techniczno-medialne w społeczeństwie współczesnym*, „Problemy Profesjologii” 2009, nr 1, s. 69-77.

nia...) wskazują na potrzebę wykorzystania narzędzi ICT jako pomocy dydaktycznej w nauczaniu swojej dziedziny. Z udziałem ICT (traktowanej jako składnik warsztatu pracy) każdy nauczyciel powinien projektować, przygotowywać i efektywnie prowadzić zajęcia dydaktyczne oraz korzystać z oprogramowania wspomagającego nauczyciela (na przykład z programów autorskich, do tworzenia konkretnych pomocy dydaktycznych). W zakres jego kompetencji wlicza się między innymi, posługiwanie się multimedialnym zestawem komputerowym, jego urządzeniami peryferyjnymi oraz ich oprogramowaniem w celu projektowania multimedialnych materiałów dydaktycznych (MMD)²⁸, ze wskazaniem przede wszystkim na: przygotowywanie prezentacji multimedialnych oraz wykorzystywanie możliwości systemów komputerowych i sieciowych do tworzenia prezentacji multimedialnych i udostępniania ich w Sieci. Wśród standardowych wytycznych czytamy, że nauczyciel powinien nie tylko znać podstawowe trendy w rozwoju technologii informacyjnej, ale i interesować się trendami w rozwoju środków i narzędzi technologii informacyjnej, a także w umiejętny sposób przedstawić trendy w rozwoju techniki i technologii informatycznej i informacyjnej. Zatem, według standardów kompetencji informacyjnych każdy nauczyciel w podejmowanych profesjonalnych działaniach powinien przejawiać wiedzę, rozumienie oraz stosowanie nowych trendów ICT. Analizując kompetencje informacyjne w zakresie wykorzystywania ICT należy uwzględnić: 1) korzystanie z ICT jako pomocy dydaktycznej w nauczaniu odpowiednio do poziomu i zakresu przewidzianego w Podstawie programowej oraz w obowiązującym programie nauczania; 2) metodykę nauczania wspomagane ICT (wiedzę metodyczną dotyczącą posługiwania się ICT, zwłaszcza we wspomaganie uczenia się i nauczania); 3) aspekty etyczne, prawne i społeczne w korzystaniu z ICT.

Standardy kompetencji informacyjnych – w wykazach postulowanych kompetencji adresowanych do każdego nauczyciela, prowadzącego zajęcia na dowolnym etapie kształcenia – obejmują między innymi wiadomości i umiejętności z zakresu wykorzystywania narzędzi ICT. Są to wymagania stawiane przed współczesnym nauczycielem, wynikające z narodowego programu edukacji informatycznej (edukacji na rzecz społeczeństwa informacyjnego²⁹). W tym celu, co od dawna podkreśla Bronisław Siemieniecki³⁰, niewystarczające są przejawiane przez nauczyciela wiadomości i umiejętności obsługi programów komputerowych, równie ważne w tym względzie są umiejętności twórczego zastosowania różnorodnych pro-

---

²⁸ Zob.: E. Baron-Polańczyk, *Multimedialne materiały dydaktyczne w edukacji techniczno-informatycznej w szkole podstawowej i gimnazjum. Raport z badań*, Oficyna Wydaw. UZ, Zielona Góra 2007.

²⁹ W. Książek i in. (oprac.), *op. cit.*, s. 7.

³⁰ Zob.: B. Siemieniecki, *Nowe możliwości w stosowaniu techniki komputerowej w edukacji*, „Kultura i Edukacja” 1992, nr 2.

gramów w procesie nauczania-uczenia się. Nauczyciel ery mediów – współuczestniczący w działaniach wspomagających proces tworzenia się społeczeństwa informacyjnego, kompetentny inspirator procesu kształcenia, wskazujący drogi do wiedzy – to idący z duchem czasu „medialny artysta”, który w sposób nie tylko sprawny, ale i mądry oraz twórczy „zongluje” współczesnymi narzędziami ICT. Jest to zapewne jeden z powodów dla których przyszłość edukacji, i co za tym idzie rozwój społeczeństwa opartego na wiedzy, Gordon Dryden uzależnia od dobrze wykwalifikowanych nauczycieli. Podkreśla to cytując wypowiedź Miriam Kronish: „Gdybyśmy mieli możliwość decydowania, a mamy, to najważniejsze byłoby szkolenie nauczycieli. Nie wystarczy tylko czytać o najnowszych technikach. Trzeba zostać przeszkolonym w ich stosowaniu, tak jak kształci się aktora. Potem można przekazywać je innym”³¹. Należy jeszcze raz podkreślić, że podejście nauczycieli do stawianych im zawodowych wymagań wskazujących na przejawianie aktywności w zakresie wspomagania procesu nauczania nowoczesnymi narzędziami ICT, ma bezpośrednie odzwierciedlenie w rozwoju ucznia – w formowaniu się jego wiadomości, umiejętności, wartości, przekonań, zdolności i zainteresowań. Stąd też, liczne i niekończące się próby opisywania i redefiniowania zawodu nauczyciela i ujmowania go w kategoriach standardu pożądaných kompetencji.

Bibliografia

1. Baron-Polańczyk E., *Multimedialne materiały dydaktyczne w edukacji techniczno-informatycznej w szkole podstawowej i gimnazjum. Raport z badań*, Oficyna Wydaw. UZ, Zielona Góra 2007.
2. *Briefing Paper. Information skills in higher education*, Prepared by the SCONUL Advisory Committee on Information Literacy, October 1999, The Society of College, National and University Libraries, http://www.sconul.ac.uk/groups/information_literacy/papers/Seven_pillars2.pdf [24.04.2009].
3. *Chartered Institute of Library and Information Professional*, <http://www.cilip.org.uk/default.cilip> [23.04.2009].
4. Czajkowska-Ziobrowska D., *Kompetencje techniczno-medialne w społeczeństwie współczesnym*, „Problemy Profesjologii” 2009, nr 1.
5. Dryden G., Vos J., *Rewolucja w uczeniu*, przekł. B. Józwiak, Wydaw. Moderski i S-ka, Poznań 2000.
6. *ePolska, Plan działań na rzecz rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce na lata 2001-2006, Komitet Badań Naukowych*, <http://kbn.icm.edu.pl/cele/epolska.html> [22.04.2009].
7. Goźlińska E., Szlosek F., *Podręczny słownik nauczyciela kształcenia zawodowego*, Instytutu TE, Radom 1997.
8. *ICT Competency Standards for Teachers*, Policy Framework, Published in 2008 by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Printed in the United Kingdom, CI-2007/WS/21.
9. *Information literacy: definition; A short introduction to information literacy*, CILIP, <http://www.cilip.org.uk/policyadvocacy/learning/informationliteracy/definition/default.htm> [23.04.2009].

---

³¹ G. Dryden, J. Vos, *Rewolucja w uczeniu*, przekł. B. Józwiak, Wydaw. Moderski i S-ka, Poznań 2000, s. 451.

10. *Information Power. Building Partnerships for Learning*, Atlanta 1998, *Information Power: Building Partnerships for Learning (Paperback)* by American Association of School Librarians (Corporate Author), <http://www.amazon.com/Information-Power-Building-Partnerships-Learning/dp/0838934706#reader> [20.04.2009].
11. Kędzierska B., *Informatyczne kształcenie nauczycieli w uczelniach pedagogicznych*, [w:] J. Migdałek, B. Kędzierska (red.), *Informatyczne przygotowanie nauczycieli. Kształcenie zdalne – uwarunkowania, bariery, prognozy*, Wydaw. „Rabid”, Kraków 2003.
12. Kwiatkowska H., *Pedeutologia*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.
13. Kwiatkowski S.M., *Problemy rynku pracy*, [w:] S.M. Kwiatkowski, A. Bogaj, B. Baraniak, *Pedagogika pracy*, Wydaw. Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2007.
14. *Ramowy program nauczania w zakresie technologii informacyjnej (TI) w uczelniach pedagogicznych*, opracowany przez Zespół Pełnomocników Rektorów Uczelni Pedagogicznych ds. Komputeryzacji Procesu Dydaktycznego, Kraków 2003.
15. *Ramowy program przygotowania nauczycieli w zakresie technologii informacyjnej*, Europejskie Centrum Edukacji Ustawicznej i Mutlimedialnej, <http://www.wsp.krakow.pl/ecemi/programy.htm> [20.04.2009].
16. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 1 grudnia 2004 r. w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli*, DzU 2004, nr 260, poz. 2593.
17. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół*, DzU 2009, nr 4, poz. 17.
18. *SCONUL Seven Pillars Model for Information Literacy*, Society of College, National and University Libraries, Basic Library Skills and IT Skills, http://www.sconul.ac.uk/groups/information_literacy/sp/sp/spportcol.pdf [22.04.2009].
19. Snavey L., *Information Literacy Standards for Higher Education: An International Perspective*, [w:] 67th IFLA Council and General Conference, Boston 2001, <http://www.ifla.org/IV/ifla67/papers/073-126e.pdf> [21.04.2009].
20. *Standardy kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela*, Projekt z 15 lutego 2007 r.; Rozdział 1, Przepisy ogólne; Rada Główna Szkolnictwa Wyższego, *Standardy kształcenia nauczycieli*, <http://www.rgsw.edu.pl> [30.10.2010].
21. *Standardy przygotowania nauczycieli w zakresie technologii informacyjnej i informatyki*, Dokument przygotowany przez Radę ds. Edukacji Informatycznej i Medialnej, http://www.men.gov.pl/oswiata/ed_infor/standardy.php [30.04.2010].
22. *UNESCO's ICT Competency Standards for Teachers*, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, <http://cst.unesco-ci.org/sites/projects/cst/default.aspx> [20.04.2009].
23. *Znowelizowana Karta Nauczyciela aktualizowana po zmianach (z 22 maja 2009 roku)*, Wydaw. eMPI², Poznań 2009.
24. *Znowelizowana Karta Nauczyciela, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 listopada 2007 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli*, DzU 2007, nr 214, poz. 1580.

Recenzent: Elżbieta Perzycka